

Мистецтво та культура. 2016. № 3. С. 62-67.

11. Хоровий спів як один з найулюбленіших видів музичної діяльності дітей
URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11694/>

12. Шевченко Т. Методика роботи з молодшим дитячим хором в мистецькій школі.
Мистецтво та освіта. 2019. № 1. С. 48-52.

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

*Мельничук А.С., здобувач ступеня вищої освіти
«бакалавр» Науковий керівник: Сідорова І.С., кандидат педагогічних
наук, доцент* Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського

Музично-естетичний розвиток школярів, зокрема підлітків є важливою складовою процесу навчання та виховання. Молоде покоління має навчитися розуміти та оцінювати мистецькі цінності, вміти відбирати високоякісні твори та відчувати їх естетичний зміст, бути освіченими та висококультурними патріотами своєї держави. Виявлення естетичного досвіду вимагає від учнів розвинутої емоційної та інтелектуальної сфери, яку формує співацьке навчання. Вважаємо, що пріоритетним завданням у сучасній практиці перед вчителями мистецтва є не лише навчання учнів співу, правильно використовуючи свій співацький апарат, але й формувати їхнє музичне сприйняття, світогляд та музично-естетичний смак.

Проблема розвитку вокальної культури молодого покоління вивчається через здобутки української дитячої вокально-хорової педагогіки, підґрунтя якої закладене в працях Д. Бортнянського, А. Веделя, М. Дилецького, Ф. Колесси, М. Леонтовича, М. Лисенка, М. Микиша, К. Стеценка та інших.

Окремі аспекти розвитку вокальної культури особистості досліджувалися у наукових працях Л. Василевької-Скупої, М. Кузик, Р. Лоцмана, А. Менабені, Л. Остапчук, Л. Прохорової, О. Прядка, С. Сквирського, Г. Стаська, Т. Ткаченко, І. Швець, Л. Ярославцевої та інших.

Музика впливає на людину незалежно від віку, соціального статусу і

національності. Вона одночасно впливає на її емоційну сферу, інтелектуальний розвиток, духовність та активність [1].

Важливим завданням музичної освіти є виховання у молоді «любові до пісенно-хорового мистецтва як одного з найважливіших елементів музичної культури» [4, с. 5]. Сьогодні вчителі приділяють велику увагу музично-естетичному розвитку своїх учнів, оскільки успішність співочого навчання пов'язана з духовним та моральним зростанням вихованців. Особливе місце педагог-музикант займає у розвитку хорової культури вихованців, «що істотно впливає на збереження духовних цінностей молодого покоління» [7, с. 47].

У цьому дослідженні акцент робиться на важливості співочого навчання в процесі формування музично-естетичного світогляду учнів підліткового віку. Вважаємо, що під час навчання співу молодь розширює свій виконавський досвід та розвиває свої емоційні переживання.

Віковий період підліткового віку визначається надзвичайно швидкими та вагомими трансформаціями як фізіологічного, так і соціального характеру. Протягом цієї фази розвитку спостерігається перетворення дитини у дорослу особистість, здатну приймати власні рішення і функціонувати незалежно. В цей період формуються загальнолюдські цінності, такі як добро, справедливість, краса і розум, і це відбивається на відносинах підлітка з однолітками, дорослими і самим собою. Також, він намагається зрозуміти себе, виразити свою індивідуальність та знайти своє місце в суспільстві, формуючи власні погляди.

Підлітковий вік є періодом інтенсивної соціалізації, але також індивідуалізації. Підлітки пристосовуються та вчаться вписуватися в культуру та цінності суспільства, але водночас вони відкривають себе та прагнуть підтвердити свою власну унікальність. Тому, важливо спрямовувати їхню діяльність у позитивне русло для суспільства, бо ігнорування їхніх інтересів може сприяти негативним проявам.

Однією з найхарактерніших рис підліткового віку є бажання самоствердження. Підлітки прагнуть зайняти своє місце у колективі, стати лідером або обрати малопомітну роль, бути активними або пасивними, діяти на

користь колективу або на користь себе. Це є проявом їхніх внутрішніх переконань і прагнень [10].

Варто зазначити, сучасний підліток – це особистість з багатою енергією, ініціативністю та оптимістичним поглядом на життя, яка прагне бути корисною для суспільства. Тому, ми повинні виховувати соціально здорових особистостей, які сприятимуть розвитку суспільства, використовуючи потенціал різних видів мистецтва, зокрема сучасної музики.

У підлітковому віці музика супроводжує школяра в усіх сферах його життя, виконуючи різноманітні функції; вона дозволяє виразити емоції, які не завжди можна передати словами, що особливо важливо на цьому етапі розвитку. За допомогою музики підліток може відволіктися від зовнішнього світу, поглибитись в свій власний внутрішній світ, побути на самоті зі своїми думками, віднайти спокій і гармонію [9].

Підлітки можуть розвивати свої вокально-виконавські навички під час занять співом у мистецьких школах, музичних закладах та інших навчальних центрах. Якість цих навичок великою мірою залежить від компетентності і майстерності викладачів. Також, важливо звертати увагу на індивідуальний підхід до кожного учня, оскільки вони розвиваються різними темпами [5, с. 223].

Підлітковий вік характеризується тим, що учні вже мають певний сформований мистецький світогляд, який потребує розширення, формування, розвитку за допомогою сприйняття творів різних стилів, жанрів, епох, розучуванням і виконанням актуального для підліткового віку пісенно-хорового репертуару [2].

Оскільки учні цього віку вже мають більше виконавських можливостей і швидше опрацьовують інформацію, репертуар повинен бути цікавим для них і відповідати їхнім музичним смакам. Важливо враховувати індивідуальні особливості голосу кожного учня та уникати голосових перевантажень, оскільки вони зазнають голосових змін через мутацію. Музичний репертуар повинен включати твори у зручній теситурі, враховувати не крайні звуки діапазону, а

його «робочу зону». У цей період учитель має навчити учнів відчувати та правильно використовувати власний голос (не кричати, не форсувати, співати з обережністю).

За умови правильних педагогічних дій у цей період відбувається так зване становлення голосу. У підлітковому періоді відбувається розквіт дитячого голосу, тому важливо зосередити увагу на охороні голосу в процесі співу. Голос після мутації стає більш сильним, повним, темброво забарвленим, розширюється діапазон та формується грудний резонатор. Особливої уваги потребують співаки-хлопці, важливо щоб розвиток їх співацького апарату після мутації проходив правильно.

Спів – це складний процес, в якому об'єднані різні аспекти, такі як розум, почуття, емоції, голосовий апарат, і він вимагає уваги та систематичної роботи вчителя [2]. Тому, важливо вибудувати систему вокального виховання своїх підопічних. «Водночас поряд з вокальним вихованням відбувається формування моральних цінностей, почуття колективізму, що якісно впливає на розвиток духовної сфери сучасного молодого покоління» [4, с. 207].

Сучасні підлітки повинні навчитися самостійно розуміти мистецькі цінності, вибирати та оцінювати високоякісні твори мистецтва. Проте, це можливо лише для тих учнів, які мають здатність сприймати, переживати та оцінювати естетичний зміст мистецьких творів. Тому, розвиток мистецького світогляду серед підлітків вважається однією з важливих завдань мистецького навчання як у школі, так і в позашкільних гуртках. У сучасних умовах суспільного розвитку, цей процес активізує духовно-емоційну сферу особистості учнів та розвиває їх здатність не лише до емоційних переживань, а й до розумових процесів.

У процесі вивчення пісенного репертуару потрібно використовувати методи та прийоми, які допоможуть вихованцям усвідомити різноманітний світ музики та художні образи. Наприклад, вокальні вправи та цікаві розспівки сприяють розвитку музично-слухових уявлень і гармонійного слуху. «Якщо правильно підійти до цього етапу роботи з хором – це, свого роду, корисна і

необхідна школа для співаків-хористів» [4, с. 207]. Складні фрагменти із пісні також потрібно використовувати в розспівуванні. Цей прийом позитивно впливає на правильне формування звуку й більш швидке розучування твору.

Важливо постійно працювати над правильним диханням, якому притаманний короткий вдих, його коротка затримка й поступовий видих. Безперечно, суттєву роль відіграє «спів на опорі», що сприяє якості звучання [6]. Крім того, у хоровому співі застосовується метод «ланцюгового дихання», що сприяє досягненню правильного звуковедення.

Через особливості шкільного репертуару, здебільшого застосовується м'яка атака звуку. Кантиленне звучання характерне для більшості пісень із репертуару підлітків. Але такою ж важливою є робота над штрихом *non legato*, що використовується для передачі героїчних, мужніх образів. Під час вокально-хорової роботи використовується метод відпрацювання навичок артикуляції, досягається чітка вимова приголосних і правильна «округлість» голосних. Спів без супроводу впливає на становлення тембрального, гармонічного, мелодичного слуху.

Відомо, що у підлітковому віці молодь цікавиться більш розважальною музикою, і це формує їхні художні вподобання. Разом з тим, активна участь у вокальних ансамблях та хорах допомагає їм формувати свій музичний світогляд. Ефективним способом його розширення є включення в репертуар як класичних музичних творів, так і високоякісних композицій у сучасних жанрах і стилях.

Необхідно відзначити, що важливо включати до навчального репертуару музику народного мистецтва, яка відображає художньо-історичний досвід народу та його духовні цінності. Використання народних музичних традицій може сприяти вихованню національної свідомості та патріотичних почуттів серед молодого покоління. Різноманітні обробки українських народних пісень, обрядові пісні, колядки та щедрівки – прекрасний пласт для роботи з вокальним ансамблем та хоровим колективом.

Також, ефективним є використання сучасних інформаційних технологій, що дозволяє підліткам працювати з текстовою та аудіо-відео інформацією,

виконувати творчі завдання. Це полегшує процес їх навчання, зацікавлює та сприяє зростанню їх творчого потенціалу.

Отже, у процесі роботи з учнями підліткового віку велику увагу потрібно приділяти правильному підбору репертуару, адже учні мають більше виконавських можливостей, швидше орієнтуються в нотному тексті, покращується їх сприймання. Вибрані твори повинні подобатись підліткам та бути посильними для виконання. Від цього залежить їх натхнення та зосередженість уваги під час розучування нового матеріалу. Зацікавленість у виконанні твору сприяє більш емоційному творчому ставленню до вокального мистецтва та розвитку внутрішньої чуттєвості.

Таким чином, музичний розвиток учнів підліткового віку в процесі навчання хорової майстерності є ефективним засобом розкриття їхньої індивідуальності, активізації мислення, самореалізації, формування потреби у творчому самовираженні. Розвиток їхніх вокально-хорових здібностей проявляється у формуванні широкого спектру емоцій, відчуттів, уявлень, музичного сприйняття, власної виконавської діяльності. Уможлиблюється висновок про те, що формування мистецького світогляду підлітків – це цілісний процес духовно-творчого розвитку та зростання особистості, направлений на становлення висококультурної освіченої людини.

Список використаних джерел:

1. Басовська С.Ю., Лановенко-Мельник Н.В., Червоній М.В. Формування методичних засад і становлення професійної української вокальної школи у контексті європейської вокальної культури// *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022.№. 49. Т. 1. С.110-119.
2. Дун Хао. Формування мистецького світогляду підлітків у процесі співацького навчання. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка. Суми, 2022. 196 с.
3. Кушнір К.В., Сідорова І.С. Хорознавство та хорове аранжування: навчально-методичний посібник. Вінниця: Твори, 2021. 191 с.
4. Сідорова І. С., Дабіжа К.Л., Остапчук Л.О., Плакидюк О.Ю., Стребкова Д.В. Принципи підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до основних етапів вокально-хорової роботи в школі *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових*

- праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2020. Vol. 30, С. 203-209. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/30.212582>
5. Степанова Л.П., Пен Юйчжан. Формування вокально-виконавських навичок підлітків у позашкільних закладах освіти. SCIENTIFIC COLLECTION «INTERCONF». № 57. С. 219-223.
 6. Швець І.Б. Проблема єдності художніх та технічних завдань вокального виховання // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «*Experience of teaching disciplines in the field of culture and art in Ukraine and EU countries: traditions and new approaches*» Riga, the Republic of Latvia. January 29, 2023. 77 Ps. P. 67-71.
 7. Sidorova I. Choir ensemble issues in the process of forming professional competences of the future teacher-musician "ScienceRise: Pedagogical Education" № 4 (49) 2022. P.47-51. DOI: 10.15587/2519-4984.2022.261308
 8. [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/13079/1/Dun%20Khao_Formuvannia%20mystetsko%20svitohliadu_2022.pdf
 9. [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://www.rusnauka.com/SND_2007/Pedagogica/18102.doc.htm
 10. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/embed/0028h1-7dfd.docx.html>

РОЗВИТОК МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

*Мінасва Д.В., здобувач ступеня вищої освіти
«Бакалавр» Науковий керівник: Сідорова І.С., кандидат педагогічних
наук, доцент Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського*

Сучасна музична педагогіка, підтримуючи імпровізаційну творчість, допускає поєднання в ній елементів не тільки якоїсь однієї системи музичного мислення, але й різних систем. При цьому зміст творчості мають складати не просто нові, але й обов'язково корисні, розвиваючі, навчальні та художньо осмислені поєднання. У цьому зв'язку необхідно відзначити, що варіативність народної піснетворчості якнайкраще відповідає творчим завданням розвитку музичних здібностей учнів, ґрунтуючись на комбінуванні елементів, що становлять самостійну систему самотнього народного мислення. Дане положення має принципове значення для нашого дослідження. Водночас воно